

Dva desetljeća hrvatske neovisnosti

Prvi slobodni, višestranački demokratski izbori provedeni su u Hrvatskoj u proljeće 1990. godine. Na temelju izbornih rezultata 30. svibnja 1990. godine konstituiran je demokratski Hrvatski sabor, prvi višestranački sabor.

Dan Hrvatskoga sabora obilježava se kao dan spomena na konstituiranje prvoga demokratski izabranog višestranačkog sabora 30. svibnja 1990. godine i na povijesnu ulogu Hrvatskoga sabora u očuvanju hrvatske državnosti tijekom mnogih stoljeća. Prvi predsjednik Sabora bio je dr. Žarko Domljan.

22. prosinca 1990. godine donesen je hrvatski Ustav (Božićni Ustav) temeljem kojega je 1992. godine konstituiran Zastupnički dom, a 1993. godine i Županijski dom. Ustavnim promjenama 2000. godine polupredsjednički sustav zamijenjen je parlamentarnim, a od 2001. godine, kada je ukinut Županijski dom, Hrvatski je sabor jednodoman.

Naziv sabora do danas je mijenjan još dva puta. 1997. postaje Hrvatski državni sabor, a 2001. godine Hrvatski sabor.

Božićni Ustav – prvi Ustav neovisne Republike Hrvatske

Godina 1990. ostat će zabilježena u hrvatskoj povijesti kao godina donošenja prvoga Ustava neovisne RH. Sve je započelo u ljeto kada je Predsjedništvo Socijalističke Republike Hrvatske donijelo odluku kojom Saboru predlaže donošenje Ustava RH. Odluku su na svojim sjednicama podržala sva tri tadašnja saborska vijeća: Vijeće udruženog rada, Vijeće općina i Društveno-političko vijeće.

Kao ciljevi Ustava zacrtani su: određenje Hrvatske kao suverene države hrvatskoga naroda i njezinih državljana pripadnika drugih naroda i manjina te kao države parlamentarne demokracije, vladavine prava i tržišnog gospodarstva. Na izradi Ustava potom je radila Ustavotvorna komisija koju su činili istaknuti predstavnici višestranačkog i znanstvenog života.

Prvi saziv Hrvatskoga sabora na zajedničkoj sjednici triju vijeća 22. prosinca 1990. godine donio je Odluku o proglašenju Ustava RH, čime je ispunio svoju ustavotvornu ulogu. Budući da je Ustav donesen neposredno prije Božića, naziva se još i Božićnim Ustavom.

„Proглаšenje Ustava 22. prosinca 1990. godine“ Dvorana Ante Starčević

Slika prikazuje najsvečaniji trenutak svečane sjednice dana 22. prosinca 1990. godine, kada je Sabor jednoglasno prihvatio tekst Ustava

*samostalne i neovisne Hrvatske. „Božićnim Ustavom“ Hrvatska je potvrdila svoj nacionalni suverenitet te je definirana kao jedinstvena i nedjeljiva demokratska socijalna država. Slika prikazuje saziv prvog višestranačkog Sabora čiji je predsjednik bio dr. Žarko Domljan. Rad je akademske slikarice Jadranke Fatur, (ulje na platnu, 1999., 240*460). „Ova je slika ne samo najveća figuralna kompozicija koja je ikada naslikana u nas nego i jedini umjetnički dokument o nekim od najuzbudljivijih trenutaka u stvaranju samostalne hrvatske države.“, riječi su Žarka Domljana. Slikarica je na platnu radila gotovo godinu dana, i to u Saboru. Slika se danas nalazi u dvorani Ante Starčevića u kojoj se primaju najviša izaslanstva stranih država.*

Hrvatska 1991.

Tijekom pregovora o razrješenju državne krize između republika tadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, predsjednik RH dr. Franjo Tuđman donio je odluku o raspisivanju referenduma o državnoj samostalnosti Hrvatske. Na referendumu održanom 19. svibnja 1991. godine građani su odlučivali o budućnosti Hrvatske.

Na osnovi neposredno iskazane volje građana na referendumu, a nakon neuspjeha daljnjih pregovora s ostalim bivšim jugoslavenskim republikama o izlasku iz državno-političke krize, Hrvatski je sabor 25. lipnja 1991. godine donio Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske.

Ishod referenduma bio je polazište donošenja i Odluke o raskidu državno-pravnih sveza s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ, koju je Hrvatski sabor usvojio 8. listopada iste godine, čime je Republika Hrvatska i formalno pravno postala samostalna i suverena država.

Dan državnosti, 25. lipnja, u Republici Hrvatskoj državni je praznik kojim se obilježava povijesna odluka Sabora donesena istoga datuma 1991. godine. Povijesnoj odluci

Hrvatskoga sabora o pokretanju postupka razdruživanja od ostalih jugoslavenskih republika donesenoj 25. lipnja 1991. godine prethodila je takva odluka građana Republike Hrvatske iskazana na referendumu održanom 19. svibnja 1991. godine. Više od 90% građana donijelo je odluku kojom Hrvatska ne ostaje u Jugoslaviji kao jedinstvenoj saveznoj državi. Na temelju takva plebiscitarnog očitovanja volje građana, a nakon neuspjeha pregovora s ostalim bivšim jugoslavenskim republikama o izlasku iz državno-političke krize, Sabor RH donosi Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, kojom se utvrđuje da RH pokreće postupak razdruživanja od drugih republika i SFRJ te da RH pokreće postupak za međunarodno priznavanje. Na istoj je sjednici Sabor donio i Deklaraciju o proglašenju suverene i samostalne RH.

U to vrijeme terorističke akcije srpskih pobunjenika, uz sve otvoreniju potporu Jugoslavenske narodne armije, ubrzano prerastaju u rat širih razmjera.

Osamostaljenju Hrvatske i raspadu Jugoslavije protivili su se pripadnici srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj, instrumentalizirani od velikosrpskih beogradskih krugova. U dogovoru s velikosrpskim Miloševićevim režimom JNA je nastojala oružjem spriječiti raspad Jugoslavije. Stoga Beograd potajno naoružava Srbe u Hrvatskoj i potiče ih na pobunu. Još u kolovozu 1990. izbila je otvorena pobuna Srba u Kninu (tzv. balvan revolucija) a potkraj prosinca te godine proglašena je Srpska autonomna oblast Krajina. Krajem ožujka 1991. u redarstvenoj akciji protiv pobunjenih kninskih Srba na Plitvicama poginuo je hrvatski redarstvenik Josip Jović (to je bila prva žrtva u obrani pravnog poretka Republike Hrvatske).

Hrvatski obrambeni rat za neovisnost – Domovinski rat - započeo je u ljeto 1991. (početkom srpnja stotinjak oklopnih vozila JNA iz Vojvodine ušlo je u Hrvatsku). Najžešće borbe hrvatske vojske s pobunjenim Srbima, snagama Jugoslavenske narodne armije i dobrovoljcima iz Srbije vodile su se oko Knina, na Banovini, te u zapadnoj i istočnoj Slavoniji. Vrhunac rata bili su napad na Vukovar i tromjesečna opsada grada, te opsada Dubrovnika.

No posredovanjem međunarodne zajednice, radi lakših pregovora o razdruživanju među bivšim jugoslavenskim republikama, utvrđen je tromjesečni rok odgode primjene ove Ustavne odluke od 25. lipnja 1991. godine, a njegovim istekom 8. listopada 1991. godine Hrvatska raskida državnopravne sveze sa ostalim republikama i postaje slobodna, samostalna i neovisna država.

Dana 8. listopada u Hrvatskoj se kao državni praznik obilježava Dan neovisnosti u sjećanje na dan kada je Hrvatski sabor 1991. godine jednoglasno donio odluku o raskidu svih državnopravnih veza Hrvatske s bivšom državom SFRJ. Ta je značajna odluka Sabora donesena nakon što je prethodnoga dana istekao tromjesečni moratorij na hrvatsku Odluku o samostalnosti i suverenosti koju je Sabor donio 25. lipnja 1991. godine. Istoga dana kada je istekao moratorij na hrvatsku Odluku o samostalnosti, zrakoplovi JNA bombardirali su povijesnu jezgru Zagreba i Banske dvore u kojima je bilo smješteno tadašnje državno vodstvo na čelu s predsjednikom Tuđmanom. Zbog tih okolnosti te mogućih novih zračnih napada na Zagreb povijesna je sjednica svih triju saborskih vijeća održana 8. listopada 1991. godine u podrumu Inine zgrade u Šubićevoj ulici u Zagrebu. Hrvatska je međunarodno priznata 15. siječnja 1992. godine.

Ubrzo nakon osamostaljenja Republike Hrvatske pobunjeni hrvatski Srbi, ubačeni dobrovoljački odredi iz Srbije i Jugoslavenska narodna armija započeli su otvorenu agresiju na našu zemlju. Zahvaljujući vojnoj nadmoći JNA je do kraja 1991. okupirala gotovo trećinu teritorija Republike Hrvatske (u prosincu je u Kninu proglašena „Republika Srpska Krajina). Budući da je hrvatski narod, uz pomoć dobrovoljaca iz iseljništva, pružao žestoki otpor, u hodu stvarajući vojsku i naoružavajući se, agresori su uvidjeli da nas neće lako svladati. Stoga su potkraj 1991. pristali na posredovanje Ujedinjenih naroda.

Od međunarodnog priznanja do oslobođenja

Uz potporu Njemačke, Svete Stolice i nekih srednjoeuropskih država Republika Hrvatska je 1992. dobila međunarodno priznanje, kao samostalna i suverena država, a na teritorije koje je zauzeo velikosrpski agresor došle su mirovne snage UN-a. Potpunu međunarodnu afirmaciju i vrhunac diplomatske borbe za međunarodno priznanje naša je zemlja postigla 22. srpnja 1992., kada je kao 178. članica primljena u Organizaciju Ujedinjenih Naroda.

Budući da srpska manjina nije pristala na ponude hrvatskih vlasti i međunarodne zajednice o širokoj autonomiji, Hrvatska u svibnju i kolovozu 1995. pokreće oslobodilačke akcije „Bljesak“ i „Oluja“ u kojima je oslobođena većina okupiranih područja (manji, istočni dio Hrvatske priključen je kasnije, mirnom reintegracijom). Rat je okončan u studenome 1995., potpisivanjem Daytonskog sporazuma u Parizu, a mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja u siječnju 1998.

Tijekom 1996. nastavljeni su pregovori, osobito u Podunavlju, kamo su uz pristanak Hrvatske došle međunarodne snage (UNTAES) sa zadatkom da do sredine 1997. provedu izbore i vrate pod hrvatski suverenitet okupirane krajeve (Baranja, istočna Slavonija, zapadni Srijem s Vukovarom). Budući da je dala veliki doprinos mirnom rješenju nametnutog nam rata Hrvatska je 25. travnja 1996. primljena u Vijeće Europe (taj je čin potvrđen tek 6. studenoga 1996.). U kolovozu 1996. Predsjednik Republike dr. Franjo Tuđman potpisao je Sporazum o međusobnom priznanju sa SR Jugoslavijom. Tim je činom Srbija, s Miloševićem na čelu, priznala vojnički poraz, morala se odreći svojih velikosrpskih planova, ali i stvaranja neke nove, treće Jugoslavije. Hrvatska i dalje vodi diplomatsku i političku akciju kako bi ušla u ostale europske integracije, a nikada više u one balkanske. Točno šest godina nakon njenog međunarodnog priznanja, 15. siječnja 1998., završena je mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja. Time je Hrvatska zaokružila svoje granice i stekla uvjete za gospodarski razvoj te propusnicu za sve europske i svjetske gospodarsko – političke integracije.

U prosincu 1999. umire predsjednik Tuđman. Početkom 2000. provedeni su parlamentarni izbori na kojima je HDZ poražen. Na vlast je došla koalicija šest stranaka koja je formirala Vladu koju je vodio Iвица Račan, a u veljači 2000. za predsjednika Republike izabran je Stjepan Mesić. Za četverogodišnjeg mandata premijera koaličijske Vlade Račan je bio suočen s brojnim kritikama zbog suradnje s Haaškim sudom, ali i lošim unutarkoaličijskim odnosima. Ipak, nova vlast pod njegovim vodstvom započinje značajne procese na afirmaciji Hrvatske u Europi, a na domaćem planu više razvojnih i reformskih projekata. U svibnju 2000. Republika Hrvatska je postala 27. članica Partnerstva za mir, čime je obilježen početak odnosa između Hrvatske i NATO-a, a u studenome i članica Svjetske trgovinske organizacije (WTO).

Hrvatska i Europska unija

Krajem 1999., a poglavito početkom 2000., intenziviraju se odnosi naše zemlje s Europskom unijom, što je dovelo do potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (29. listopada 2001.). Hrvatska je bila druga zemlja koja je potpisala taj Sporazum kojim je preuzela obvezu implementiranja načela i pravila zakonodavstva Europske unije u nacionalno zakonodavstvo. Pregovori o tome započeli su još u studenome 2000., tijekom Zagrebačkog sastanka na vrhu šefova država i vlada zemalja članica Unije i država obuhvaćenih Procesom stabilizacije i pridruživanja. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Hrvatski je sabor ratificirao u prosincu 2001. a Europski parlament i petnaest zemalja članica Europske unije

učinili su to do rujna 2004. Od siječnja 2002., do njegova stupanja na snagu 1. veljače 2005., primjenjivao se Privremeni sporazum kojim su bila regulirana trgovinska i s njima povezana pitanja između Republike Hrvatske i EU-a. SSP je bio prvi formalni korak ka institucionalizaciji odnosa s EU-om, a ujedno označava i početak priprema za članstvo u Europskoj uniji.

U prosincu 2002. Sabor je donio Rezoluciju o pristupanju Europskoj uniji, a u veljači 2003. Hrvatska je Vijeću EU-a podnijela zahtjev za članstvo. Temeljem pozitivnog mišljenja Europske komisije u lipnju 2004. dodijeljen nam je status države kandidatkinje. Suglasje svih parlamentarnih stranaka u Saboru o pitanju političke budućnosti naše zemlje, utemeljene na europskim vrednotama, potvrđeno je usvajanjem njihove Zajedničke izjave o početku pregovora Republike Hrvatske i Europske unije, u prosincu te godine.

Na parlamentarnim izborima 2003. vlast ponovno preuzima HDZ, uz podršku koalicije HSLD-DC-a, nekoliko zastupnika nacionalnih manjina, HSU-a i HSS-a, a Vladu formira Ivo Sanader.

Pristupni pregovori s Europskom unijom službeno su otvoreni 3. listopada 2005. U procesu približavanja RH članstvu Europske unije iznimno je bitna uloga Hrvatskog sabora, kao najvišeg zakonodavnog tijela. U usklađivanju zakonodavstva sudjelovala su sva radna tijela Parlamenta, a napose Nacionalni odbor za praćenje pregovora, Odbor za europske integracije te Zajednički parlamentarni odbor RH i EU-a.

Nakon parlamentarnih izbora u studenome 2007. vlast zadržava HDZ, potpomognut koalicijskim partnerima (HSS, HSLD, SDSS i dr.), a Sanader ostaje na čelu Vlade. Početkom siječnja 2008. Republika Hrvatska je postala nestalna članica Vijeća sigurnosti UN-a, s mandatom 2008. – 2009., a 1. travnja 2009. i punopravna članica Sjevernoatlantskog saveza (NATO). Time je potvrdila spremnost na sudjelovanje u kolektivnoj obrani te na doprinos miru i sigurnosti u euroatlantskoj zajednici. U srpnju 2009. Sanader iznenada podnosi ostavku, a za nasljednicu na čelu Vlade i HDZ-a određuje Jadranku Kosor. Na predsjedničkim izborima 2010. za predsjednika Republike izabran je Ivo Josipović.

Pregovori s Europskom unijom formalno su okončani 30. lipnja 2011. a pristupni Ugovor potpisan je 9. prosinca u Bruxellesu, na međuvladinoj konferenciji o pristupanju. Hrvatski čelnici su tom prilikom prvi put sudjelovali kao promatrači na europskom sastanku na vrhu. Naša zemlja od tada ima status države pristupnice i sudjeluje u radu europskih institucija (Vijeće EU-a, Europski parlament) kao aktivni promatrač. U ožujku 2012. Hrvatski je sabor, na prijedlog klubova zastupnika, izabrao 12 zastupnika promatrača u Europski parlament (sedam iz redova vladajućih i 5 iz redova oporbe).

*Funkciju promatrača u Europskom parlamentu do prijema naše zemlje u punopravno članstvo u Europsku uniju obnašaju: **I. Antičević Marinović (SDP), B. Borzan (SDP), D. Božinović (HDZ), B. Grubišić (HDSSB), R. Jerković (SDP), F. Matušić (HDZ), T. Picula (SDP), A. Plenković (HDZ), M. Pupovac (SDSS), J. Radoš (HNS), T. Vrbat (SDP) i N. Vuljanić (Hrvatski laburisti).** Oni mogu sudjelovati u radu radnih tijela i političkih skupina čiji su članovi, ali nemaju pravo sudjelovanja u donošenju odluka (glasovanje), niti pravo kandidature za dužnosti u Europarlamentu.*

U prosincu 2011. Sabor je raspisao državni referendum o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji. Na referendumu, održanom 22. siječnja 2012., većina izašlih birača (66, 27 posto) izjasnila se za ulazak naše zemlje u tu zajednicu. Ubrzo nakon toga, 9. ožujka 2012., Hrvatski je sabor ratificirao ugovor o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji, a u tijeku je njegova ratifikacija u parlamentima država članica EU-a. Nakon što ga ratificiraju sve članice Unije Hrvatska će, 1. srpnja 2013., postati punopravna članica Europske unije.